

СИНТАКСИЧКО-СЕМАНТИЧКА АНАЛИЗА АКТИВНИХ ПАРТИЦИПА У АДВЕРБИЈАЛНОЈ УПОТРЕБИ У *РУКОПИСУ А СРПСКЕ АЛЕКСАНДРИДЕ* (15. ВЕК)¹

САЖЕТАК

Предмет овог рада јесте анализа активних партиципа у адвербијалној употреби са синтаксичко-семантичког аспекта. Истраживање је спроведено на тексту *Српске Александриде*, конкретно на препису из друге половине 15. века који је у науци назван *Рукопис А*, чије издање је приредио Стојан Новаковић 1878. године.

Партиципи су представљени у својој основној, адвербијалној, функцији, а затим су представљена и одступања од канонске употребе. У циљу прецизнијег одређења стила проучаваног дела и утврђивања разлика на синтаксичко-семантичком плану употребе анализираних партиципа међу различитим преписима истог текста, добијени резултати поређени су са резултатима анализе партиципа у критичком издању *Српске Александриде*, у чијој основи се налази препис из друге половине 16. века (дело писано српскословенским језиком нижег стила).

КЉУЧНЕ РЕЧИ: српскословенски језик, синтакса, активни партиципи, *Рукопис А*, *Српска Александрида*, Стојан Новаковић.

¹Овај прилог представља део ширег истраживања о синтаксичко-семантичким и прагматичким карактеристикама употребе активних партиципа у *Рукопису А Српске Александриде*, насталог за потребе писања мастерског рада који је одбрањен на Филозофском факултету у Новом Саду 2018. године. Свом ментору, проф. др Марини Курешевић, захваљујем се на помоћи и сугестијама.

1. Увод

1.1. Функционалностилска раслојеност српскословенског језика

Познато је да је српску средњовековну писменост одликовала диглосија хомогеног типа која се испољавала кроз комплементарну дистрибуцију српскословенског и старосрпског језика, при чему се први схвата као виши, а други као нижи стил. Реализација једног од ова два језичка идиома условљена је, пре свега, жанром дела и степеном његове сакралности,² па је тако српскословенски присутан у делима која су везана за сферу сакралног, а српски народни језик везујемо за сферу профаног (Грковић-Мејдор 2007: 453).

Поред вишег и нижег стила, у српскословенској писмености појављује се и тзв. *средњи стил*, који је, заправо, био нижи стил српскословенског и који представља прилагођавање српскословенског говорним обрасцима (Грковић-Мејдор 2007: 452). То би значило да се у српској средњовековној писмености користе два језика – српскословенски и народни, а у оквиру српскословенског два стила – виши и нижи, међу којима се главне разлике испољавају на синтаксичком и лексичком плану (Грковић-Мејдор 2007: 453).

1.2. Место *Српске Александриде* у српској средњовековној књижевности

Поред црквене литературе, која је чинила највећи део средњовековног стваралаштва, у феудалном друштву јужнословенских држава средњег века постојала су и друга књижевна дела, а то су у првом реду била остварења средњовековних професионалних певача, тзв. жонглера. У репертоар жонглерске поезије улазили су и тзв. средњовековни романи, који су писани с намером да задовоље укус и потребе ондашње средњовековне властеле, којима су, иначе, и били првенствено намењени. То се и огледа у њиховој тематици „која се увек кретала око царева, великаша и дворова”, и по начину како су обрађени – ти романи представљали су неку врсту средњовековне белетристике (Павловић 1986: 10–11). С друге стране, ови романи и приповетке представљали су неку врсту васпитне лектире, из које су племићи могли да добију сва

² Осим жанра и степена сакралности, реализација једног од двају могућих идиома условљена је и садржајем и тематиком текста, његовом наменом, пореклом и образовањем писца или преписивача (Грковић-Мејдор 2007: 451).

потребна знања, која иначе, како није било школа, другачије не би могли да стекну (Павловић 1986: 11).

Међу средњовековним романима који су били радо читани по својој популарности прво место заузима *Александрида* (*Роман или приповетка о Александру Великом*), повест о витезу и македонском цару из 4. в. п. н. е. Међу Јужним и Источним Словенима нарочито је била популарна тзв. *Српска Александрида*, која је поникла на основама позновизантијске Псеудокалистенове обраде овог дела, а настала на српском терену, у југозападним областима штокавског говорног подручја (Јерковић 1983: 227).

Ова врста литературе, будући да се налази на средини пирамиде жанрова³ међу осталим типовима текстова профаног карактера, писана је углавном нижим стилем српскословенског, тј. књижевним језиком функционалностилски прилагођеним широј читалачкој публици (уп. Грковић-Мејџор 2007: 450–451; Курешевић 2014: 18), мада се у понеким од њих среће и употреба српскословенског високог стила (уп. Грковић-Мејџор 2007: 449; Бајић 2017). Варијантност у језичкостилском погледу била је условљена односом аутора према тексту који преводи, тј. преписује, као и његовим степеном познавања књижевнојезичке норме.

1.3. Активни партиципи

Током целог трајања редакцијске писмености, активни партиципи⁴ су били основна синтаксичка *differentia specifica* књижевног у односу на разговорни језик. Српскословенски језик високог стила реализован у делима сакралног карактера чува стање наслеђено из старословенског, док у живом језику Срба партиципи већ око XIV века губе конгруенцију с именицом, а стога и партиципску функцију, те различити облици из парадигми, нашавши се у облику глаголског прилога, постају узајамно заменљиви (Brozović – Ivić 1988: 34).

³ Више о хијерархизованој лествици жанрова в. у Н. И. Толстој (2004).

⁴ Активни партиципи су девербално језичко средство које комбинује својства именских и глаголских речи, што као последицу има широк распон њихових синтаксичко-семантичких употреба. Партиципе сматрамо девербалним језичким средством будући да су изведени од презентске или инфинитивне основе глагола, на које је додаван формант *-nt-*, када је у питању АППз, тј. формант *-us-*, када је у питању АППт. На поменуте форманте додају се наставци за род и падеж (Ђорђић 1975: 164–165, 169–170). Категоријална обележја која их приближавају именским речима су род, број, падеж и вид, а глаголским – категорија стања и времена (Курешевић 2014: 27).

Иновације пореклом из вернакулара слободно продиру и у српскословенске текстове писане нижим стилем, те у њима све чешће наилазимо на одступања од књижевнојезичке норме на функционалном и формалном плану.

Иако су представљали књишку црту, партиципи се у неким својим употребама могу реконструисати и за прасловенску епоху. То потврђују и типолошка испитивања језика. Они су испрва имали предикативан карактер и били су слабо везани за реченицу са личним глаголским обликом, али су са развојем синтаксичке транзитивности и централизовањем реченице око главног предиката постепено губили своју предикативну самосталност, везујући се, притом, за финитне реченичне предикате (Грковић-Мејдор 2007: 92). На тај начин, у књижевном језику партиципи постају средства синтаксичке кондензације, вршећи функције равноправне зависним реченицама. Утицај грчког књижевног језика је у домену партиципске фразе несумњив. Он се најпре огледа у ревитализацији елемената у нестајању (нпр. апсолутни датив), кроз активирање латентно присутне особине (нпр. супстантивизирани партицип), те, најзад, кроз повећање фреквенције неких употреба (нпр. детерминативни партицип) (Грковић-Мејдор 2007: 147–148).

1.4. Предмет, циљ, методологија рада и корпус

Главни предмет овог рада јесте анализа активних партиципа у функцији адвербијалне одредбе, тј. партиципа у функцији герунда, те у склопу конструкције АД и АН⁵, као и оних који врше функцију независног предиката, на тексту *Рукописа А Српске Александриде* из 15. века, чије издање је приредио Стојан Новаковић 1878. године⁶. Како је слична анализа спроведена на критичком издању *Српске Александриде* у чијој основи је препис из 16. века (Курешевић 2014), један од циљева овог рада јесте и да се након упоредне анализе добијених резултата у два преписа истог текста утврди колико се они међу собом разликују на језичкостилском плану.

Анализиране партиципске употребе нису имале исти статус унутар српскословенског (Курешевић 2018: 179–182): функције герунда и предикативног герунда биле су заједничке одлике књижевног језика и

⁵ У раду ћемо се користити следећим скраћеницама: АД = апсолутни датив, АППз. = активни партицип презента, АППт. = активни партицип претерита, АН = апсолутни номинатив.

⁶ В. извор на крају рада.

вернакулара, независни предикативни партицип и конструкција АД представљале су типичну књишку употребу партиципа, док се конструкција АН сматра општесловенско-вернакуларном цртом, која у српскословенском језичком систему представља нанос из говорне базе.

Најпре су употребе активних партиципа класификоване према синтаксичком критеријуму, а потом су и детаљније семантички образлагане. Потом смо у засебном поглављу упоредили резултате филолошке анализе у два преписа истог текста, како бисмо утврдили има ли разлика на језичкостилском плану међу њима, у ком степену и чиме су оне условљене.

2. Анализа грађе

У нашем корпусу, забележене су 644 кратке форме активних партиципа у функцији герунда, 112 примера предикативног герунда, као и 105 конструкција АД, односно 25 примера употребе АН. Герунди су забележени у функцији адвербијалног детерминатора, те у функцији независног предиката, а у истим значењима забележени су и АД и АН. Примере у којима је АД забележен у функцији адноминалног детерминатора нисмо узели у разматрање.

2.1. Активни партиципи у таутосубјекатским конструкцијама

За активне партиципе у таутосубјекатским конструкцијама, чију радњу говорно лице повезује са радњом реченичног предиката у јединствену догађајну целину, кажемо да врше функцију герунда (Ivić 1995: 153). Та радња се из перспективе говорника перципира као секундарна, док је главна радња формализована личним глаголским обликом. На семантичком плану посматрано, они исказују релативне временске односе: АППз., по правилу, исказује истовремену радњу са радњом главног глагола, а АППт., по правилу, радњу која претходи радњи главног предиката (Курешевић 2014: 37, 42; Večerka 1996: 187).

У старословенским и редакцијским текстовима забележени су и примери њихове употребе у којима се не исказују релативни временски односи, већ конкретне или типичне радње (Večerka 1961: 93–98). Оваква употреба партиципа назива се самосталним предикативним партиципом (Грковић-Мејџор 2007: 240). Прелазни случај између герунда и самосталног предикативног партиципа представљају употребе партиципа у бипредикатским структурама који је са финитним глаголом спојен везником *и* (Курешевић 2014: 41) који

називамо предикативним герундом. Њему ћемо посветити део пажње у овом раду.

2.1.1. Активни партиципи у функцији герунда

2.1.1.1. АППз. у функцији герунда

У нашем корпусу, потврђено је 137 случајева АППз. у функцији герунда. У свим примерима доследно је грађен од глагола несвршеног вида (или двовидских глагола) и готово увек је исказивао симултану радњу. На основу синтаксичко-семантичке анализе, утврђено је да је АППз. у функцији герунда могао да исказује следећа адвербијална значења: временско (20,44%), пратеће околности (39,42%), узрочно (16,79%), условно (1,46%), начинско (8,76%), намерно (8,76%) и допусно (4,38%).

1) Временско значење

У значењу временске одредбе АППз. је могао да исказује симултаност линеарног типа (а) и симултаност пунктуалног типа (б):

а) И вѣже ноужд'наа словеса глаголаше:... (70/13–14).

б) И походе къ ннндь рече: ... (63/13–14).

2) Значење пратеће околности

У значењу пратеће околности АППз. је могао бити интерпретиран реченицом са везничким спојем *и при том*, ступајући на тај начин у саставни однос са радњом главног предиката (а). Често је овако употребљен партицип имао функцију увођења директног или индиректног говора (б):

а) И се рекъ къ Дарію отнде писанне носе. (63/22–23).

б) Іегуптѣне же прѣзь днь не можаху гледати, и възопаше велицедь глаголюште: поднаун насъ... (52/22–24).

3) Узрочно значење

АППз. у функцији герунда бивао је узрочно интерпретиран уколико се градио од глагола који означавају емотивне реакције и когнитивне процесе (а) или од негираних модалних глагола *моћи*, *хтети*, *умети* и *смети* (б). Уп. следеће примере:

а) Посла же по земляхъ своихъ расписовати конскоу и съвратн се в'седоу на поле сенар'ско, надеже иезици нногда стьльпъ създаан б'ѣхоу, коеште се вътораго потопа'наго нашьствиа. (45/24–27); Да снѣ намъ невѣр'но динтъ се, тебе толнко моудра знаюште. (107/23–24).

б) И къ седоу же не смѣюште прнстоупити, поминноуше. (85/21–22); И не догоуште оубѣжатн, и не хотеште, на кон гредехоу. (30/28–29); Онн же на кон готов'ляхоу се, не хотеште повннотн се. (50/13–14).

4) Условно значење

Условној интерпретацији АППз. у функцији герунда погодовало је смештање корелативних предикација (главне и споредне) у сферу будућности. Све потврде овако интерпретираног герунда забележене су у управном говору. Уп. следеће примере:

И се глаголе, повѣднши, аште и въсь днрь соупротивнтъ се. (57/19–20); Нъ знан, како съдъртъ моа и тебе хоштеть оубвнтн; мене бо хоте оубвнтн, и самъ дньсь оумрстн ндашн... (123/20–22).

5) Значење начинске одредбе

АППз. употребљен у функцији начинске одредбе могао је да карактерише стање субјекта за време вршења радње (а), као и радњу којом се конкретизује радња реченичног предиката (б). У првом случају партицип се најчешће односио на положај тела субјекта. Уп. следеће примере:

а) И къ Алексен'дроу, леже, выпаше:... (71/23); Алексен'дръ же сѣде видѣнїа сповѣдаше [...] (128/17).

б) Дондоше до града тераюште се и сѣкоуште се о кон, и оу замесь вьндоше въ град... (31/1–2); Зди же велнкъ о ногоу іеіе свнль се б'ѣше, и за оуста ю дрьже, не даваше іен глаголатн. (85/26–27).

6) Значење намере

АППз. у функцији герунда у значењу намере јављао се најчешће изведен од глагола хотѣти с инфинитивом. Глагол хотѣти је у конструкцији с инфинитивом, нарочито уз глаголе кретања, имао семантичку нијансу интенционалности, односно понашао се као глагол који има оријентацију ка циљу (Večerka 1996: 177–178). Уп. следеће примере:

И въскран іего ходе Алексен'дръ, коупатн се хоте. (91/11–12); И въ роукоу іего възьль, хоте нскоуспитн Дарнїево малодоушїе. (66/19–20).

7) Допусно значење

Допусну интерпретацију имао је АППз. грађен углавном од негираног глагола *хотѣти*. Уп. следећи пример:

...и по великомъ чѣсти, не хотеште, поклонити ти се идате. (28/15–16).

2.1.1.2. АППт. у функцији герунда

АППт. у функцији герунда готово се увек градио од глагола свршеног вида. По правилу је исказивао је антериорну радњу, мада је забележен и изванредан број примера (7,3%) у којима исказује симултану (а) или постериорну (б) радњу. Уп. следеће примере:

а) Се слышавъше Яттиане Александровоу оубо посланию поругаше се, и сего къ Александрову отпустише, поручивъше сице: ... (28/16–18).

б) Исфратъ же рѣкоу не дошъдъ, конскоу прѣписати рече... (53/25–26).

На основу синтаксичко-семантичке анализе утврђено је да је АППт. у функцији герунда могао да исказује следећа адвербијална значења: временско (74,55%), узрочно (16,96%), условно (1,77%), начинско (3,35%) и значење пратеће околности (3,35%).

1) Временско значење

Од укупних 507 примера, АППт. у функцији герунда, у значењу временске одредбе потврђен је у 378 случајева: 375 примера у значењу антериорности (99,21%) (а) и 3 примера у значењу постериорности (0,79%) (б). Треба приметити да је АППт. у функцији герунда, који је исказивао постериорну радњу, увек био у негираном облику. У значењу антериорности доследно се јавља препонован управној предикацији, што је у складу с иконичким принципом хронолошке секвентивности (Павловић 2013: 150). Уп. следеће примере:

а) И се рече къ Дарію отнде писанне носе. (63/22–23); Онъ же и тоу испнвъ, съкрн къ нѣдра. (66/1).

б) ...што да сътворнѣ лоукавнѣмъ смѣмъ гражданомъ, землоу же не разъроушнвъше на градъ приходомъ и себе осрамлѣхомъ, да чѣто подобаетъ намъ сътворити. (29/12–15).

2) Узрочно значење

АППт. у функцији герунда узрочно су интерпретирани уколико су се градили од глагола визуелне (а) и аудитивне перцепције (б), затим од глагола мишљења и менталних процеса (в), као и од глагола емотивне реакције (г). Уп. следеће примере:

а) То же вндѣвъ царь потюди се... (13/24).

б) Се слышав'ши Олимпиада въз'радова се зѣло. (7/14–15).

в) Снхъ оувѣдѣвъ множьст'во нenz'ттен'но егип'тскын краншт'никъ [...] всплакавъ се и рече... (3/14–17).

г) И снхъ азъ оубоавъ се въ землю свою възватихъ се. (30/1–2).

У већини случајева, у питању је било фазично значење време/узрок, док је пример са значењем чистог узрока био само један, и тада је његово значење било подржано узрочном партикулом. Уп. следећи пример:

Бластн бо наспитвъ се медок'ныє, гор'ка въкоусити гада доспѣлъ испи. (3/20–21).

3) Условно значење

Условној интерпретацији АППт. у функцији герунда погодовало је смештање корелативних предикација (главне и споредне) у сферу будућности. Сви примери су потврђени у управном говору. Разликујемо примере са чистим значењем услова (када се партицип градио од негираних глагола) (а), и значењем на граници време/услов (б):

а) Финнка бо млада не нстрѣгъ, о стара не коушан се. (23/24–25); Ћта же слышавъ Алексен'дръ, рече: главоу не разбнвъ, не можъ моз'га испити. (32/1–2).

б) И сего съжбавъ храбрость мое вонске оузнешн. (25/15); Снхъ повѣданвъ градъ по готовоу приидиць. (29/22–23).

4) Значење начинске одредбе

Начинску интерпретацију имао је АППт. у функцији герунда када је исказивао стање субјекта за време вршења радње (а), као и радњу којом се конкретизује радња реченичног предиката (б). У другом случају, налазио се уз аорист глагола рѣшти. У свим примерима, поред значења конкретизације радње, присутна је и семантика антериорности. Уп. следеће примере:

а) И въ раскаианїи бнвъ о бнвъшець Финлпъ царь, пониць сѣдѣше. (16/17–18).

б) И въ недооудѣннѣе выпаде и въсплакавъ се рече: (4/23–24); Разгнѣвавъ се Алексендръ рече: (37/18); По семь же Александръ оудививъ се рече: (48/28).

5) Значење пратеће околности

АППт. у функцији герунда у значењу пратеће околности означавао је радњу која ступа у саставни однос са радњом главног предиката. Често се употребљавао у функцији увођења директног говора и увек је био у постпозицији. Уп. следеће примере:

Она же скоро за Нехтенава посла, Алексендръ прѣдасть емоу рек'ши:... (10/23–25); И даровавъ Клантовоуша отпусти, вѣдавъ емоу кьель пьпра. (25/12–13).

2.1.2. Активни партиципи у функцији предикативног герунда

Активни партиципи у функцији предикативног герунда најчешће се јављају у бипредикатским структурама у којима су они са финитним глаголом спојени везником/конективом *и*, при чему су вршиоци радње герунда и личног глаголског облика у већини случајева исти (Грковић-Мејџор 2007: 174–175; Куршевић 2014: 41). Код оваквих структура у првом плану је вербална природа партиципа – он има функцију предиката, а појава везника сведочи о његовој релативној аутономији (Грковић-Мејџор 2007: 179, 183).⁷ Овакве структуре потврђене су и у споменицима старословенске и редакцијске писмености, где су продирале из живог говора, с обзиром на то да у грчком језику не постоји њихов еквивалент (Грковић-Мејџор 2007: 176–177; Куршевић 2014: 41).

У нашој грађи забележили смо укупно 112 примера предикативног герунда (7,14% с АППз. и 92,86% с АППт. у тој функцији). Уп. неке забележене примере с АППз. (а) и с АППт. (б):

а) Іегда вадъ не наидеть се рать, тогда вы на дивнѣ звѣри исходѣште и снхъ оубиваете... (87/15–17).

б) Іепистолю твою просить не толко и даромъ радост'нь внхъ... (26/16–17).

⁷ Ј. Грковић-Мејџор (2007: 182) наводи да структуре са везником/конективом *и* између партиципа и финитног глагола представљају етапу у развоју сложене реченице, чији развој се кретао од старог принципа аутономије реченичних елемената ка новој реченичној структури централизованог главног предиката. Употреба везника/конектива *и* у њима представља архаичну синтаксичку црту која сведочи о својеврсној самосталности герундске конструкције, тј. њеном предикативном карактеру.

Доследно су се јављали у препозицији у односу на главни глагол, што је за АППт. уобичајено, док је за АППз. сасвим неуобичајена појава (Грковић-Мејџор 2007: 174–175).

2.2. Активни партиципи у хетеросубјекатским конструкцијама

Активни партиципи су у старословенском могли исказивати секундарну радњу ступајући и у хетеросубјекатске односе са главним реченичним предикатом. При том, постојала су два типа хетеросубјекатских конструкција: апсолутни датив и апсолутни номинатив.

2.2.1. Активни партиципи у конструкцији АД

Српскословенски, као и остали редакцијски језици, готово у целости наслеђује старословенску синтаксу (Грковић-Мејџор 2007: 231), а у оквиру ње и конструкцију АД. Ову конструкцију чине именска и партиципска реч у дативу, при чему, на дубинском нивоу анализе, именска реч у дативу има функцију субјекта, а партиципска предиката. У старословенским текстовима АД се најчешће употребљавао у функцији адвербијалног детерминатора, означавајући околност типа време, узрок, услов, допуштање или последицу (Večerka 1996: 187, Večerka 1961: 47–48). У српскословенском долази до ширења синтаксичко-семантичког опсега употребе АД, те се АД јавља и у функцији начинске одредбе, адноминалног детерминатора, у позицији допуне глагола, и као највећа иновација, у функцији независног предиката (уп. Курешевић 2006).

Док је употреба конструкције АД у старословенском језику била снажно синтаксички мотивисана,⁸ у српскословенским текстовима све чешће срећемо конструкцију АД у таутосубјекатским структурама,⁹ што је чини функционално

⁸ На синтаксичком плану, њену употребу је карактерисало одсуство везника и неједнакост вршилаца радњи управне и зависне предикације (Cagin 1995: 259, 276).

⁹ Одступање од правила о неидентичности вршилаца радњи апсолутне конструкције и главне реченице може се објаснити дисконтинуитетом субјеката условљеним њиховом удаљеношћу, тј. уметањем других елемената или чак читаве реченице између конструкције АД и главне реченице, што нарушава кохезију међу кореферентним субјектима (Collins 2004: 165, 172). Такође, разлог томе може се тражити и у препозицији АД – најпре се изражава својеврсна позадина и не може се до краја антиципирати даљи ток мисли (Цолић 2015: 26). У односу на стање у старословенском

конкурентном са партиципом у функцији герунда. Поред тога, у српскословенским текстовима запажа се неутрализација и његове комуникативне функције – исказивање пратеће радње¹⁰. Иако ове структуре могу да значе сигнал за губитак продуктивности синтаксичког процеса који генерише АД, ова конструкција у свести преписивача/ствараоца остаје меморисана као средство за исказивање позадине радње (Corin 1995: 268).

У делима профаног карактера честа су огрешења о норму српскословенског језика на морфолошком плану – партицип или номинална компонента се уместо у дативу јављају у номинативу. Ова појава представља својеврсно понародњавање књишке конструкције. Врло је могуће да је узрок ове појаве мешање АД, књишке црте, с АН, цртом која има вернакулрано порекло, с обзиром на то да се употребљавају у истим синтаксичко-семантичким условима (Курешевић 2007: 252). Уп. следећи пример:

Став'ше же, соупротнѣ двѣма вонскама, Ялексен'дръ къ Филоноу рече: ... (103/20–21).

У нашем корпусу, забележили смо 105 конструкција АД у адвербијалној употреби (29 с АППз. и 76 с АППт), при чему је у 22,86% случајева потврђен у таутосубјекатској (а), а у 77,14% примера у хетеросубјекатској реченичној структури (б). Уп. следеће примере:

а) Рождѣшоу се отрочетѣу и излезѣшоцоу на свѣтъ проплакавъ рече: ... (8/19–20).

б) И понишѣшоу Нехтенаѣу рече кѣмоу царица: ... (6/18–19).

Иако се у већини примера АД у старословенском употребљавао у хетеросубјекатским конструкцијама, аутори А. Корин (Corin 1995: 265) и Д. Колинс (Collins 2004: 178) ово сматрају тенденцијом, а не правилом. Разлоге одступања од три суштинске одлике АД (исказивање позадине главне пропозиције, неједнакост субјеката и одсуство везника) А. Корин (Corin 1995: 268) види у развоју површинске хипотаксе због чега долази до иновација које доводе до „урушавања” конструкције.

језику, у споменицима писаним српскословенским језиком забележена је учесталија употреба ове конструкције у таутосубјекатским конструкцијама (Курешевић 2006: 100–107).

¹⁰ На комуникативном плану, она је представљала средство за изражавање позадине главне пропозиције (њоме се изражавао секундарни реченични садржај) (Corin 1995: 259).

У 10 примера (9,52%), из конструкције АД изостављена је номинална компонента. То је запажено у ситуацијама када је употребљено више апсолутних конструкција с истим субјектом у оквиру једног реченичног комплекса (а) или када је вршилац радње познат из претходног контекста (б).

а) Алексен'дроу же ороужноу издѣштоу, н свою прѣписоушоу вонскоу, Ян'внсоу же блнзоу его приахав'шоу, мачъ свон тръгъ, хотеше Алексен'дра по отню оудрнтн... (60/18–22).

б) Алексен'дръ же отъ с'на въставъ властелоуь скондъ сънь спокѣда, н къ Јеросалимоу шьст'кѣе твораше. Пнбланж'шоу же се къ градуу, слышавъ Јеремїа прококъ, к'сакомоу днханню на срътенїе цареву [т: нзлестн повеле.. (48/10–14).

Поред описаног, спорадично смо, на морфолошком плану, забележили и огрешење о канонску форму АД (2,86%) које се односи на неслагање у броју (а) и падежу (б).

а) Неправде же мнозѣ н оубїнствоу н кроводѣствоу н клетвопрѣстоуп'ленню настав'шоу, сїа Нрак'лане вндѣвъ, uezыкъ нашьствїе на зем'лю тоу рече. (82/18–21).

б) Став'ше же, соупротнвъ двѣма вонскама, Алексен'дръ къ Филоноу рече: ... (103/20–21).

2.2.1.1. АД с АППз. у функцији адвербијалног детерминатора

Синтаксичко-семантичком анализом АД с АППз. потврђен је у следећим значењима: временском (65,52%), узрочном (3,45%), последичном (3,45%) и у значењу независне реченице (13,79%). Регистрован је и одређен број граничних случајева који се могу интерпретирати и као независни АД и као временска реченица (13,79%).

1) Временско значење

АД с АППз. означавао је симултану радњу са радњом реченичног предиката при чему су предикације могле бити истовремене целом дужином свог трајања (симултаност линеарног типа) (а), односно истовремене само у делу свога трајања (симултаност пунктуалног типа) (б).

а) Фороу же, съ боиа вѣжештоу, тако, плаче се, глаголаше: ... (102/30).

б) Исходештоу же цемоу, къ ннмъ рече: ... (84/1–2).

Овако употребљен АД нешто чешће (58,62%) је заузимао препозицију (а) него постпозицију у односу на управни глагол (41,38%) (б). Уп. примере:

а) Алексен'дроу же пате всѣхъ прѣспѣваюшюу соупротив'нынды одолѣ, н отъ всѣхъ дѣтѣн іако царь прослав'ленъ бысть. (11/16–18).

б) И толнко они нскоусно рѣвахоу, іако ннкомоу же поборити снхъ могоушюу. (107/16–17).

Када је између препонованог АД и главне реченице употребљен везник/партикула *и*, могућа је његова двострука интерпретација: временском, али и независном реченицом. У првом случају, везник *и* има емфатичку функцију, а у другом упућује на напоредни однос конструкције АД и главног глагола. Те случајеве називамо „граничним случајевима” (Курешевић 2006: 50). Уп. неке од забележених примера:

Сја једоу глаголюшюу, н къ Пер'сиполоу сводоу градоу вѣжаше... (70/17–18); Ндоуштинды же нды поутеѣды, н Алексен'дръ Кан'дав'линеви глаголаше: ... (113/14–15).

2) Узрочно значење

У нашем корпусу, забележили смо само један случај АД с АППз. у узрочном значењу (3,45%). У овом примеру, поред узрочне, могућа је и начинска интерпретација:

Алексен'дроу же пате всѣхъ прѣспѣваюшюу соупротив'нынды одолѣ, н отъ всѣхъ дѣтѣн іако царь прослав'ленъ бысть. (11/16–18).

3) Последично значење

Последично значење такође је потврђено у само једном примеру, а на то значење упућује и везник іако који стоји уз АД:

И толнко они нскоусно рѣвахоу, іако ннкомоу же поборити снхъ могоушюу. (107/16–17).

2.2.1.2. АД с АППт. у функцији адвербијалног детерминатора

АД с АППт. потврђен је у следећим значењима: време-антериорност (46,05%), време-симултаност (5,26%), време-постериорност (1,31%), узрок (6,58%), услов (1,31%), значење независне реченице (34,21%), а регистрован је и одређен број граничних случајева, који се могу интерпретирати и као независни АД и као временска реченица (5,26%).

1) Временско значење

Као што је и очекивано, и овај тип АД је најчешће имао временско значење (52,62%). Најчешће је забележен у значењу антериорности (46,05%), а ређе у значењу симултаности (5,26%) и постериорности (1,31%).

Примери АД с АППт. у значењу антериорности најчешће су грађени од глагола свршеног вида, док је главни предикат, по правилу, у облику аориста. АД са значењем антериорности доследно се јавља препонован главној предикацији, што је у складу с иконичким принципом хронолошке секвентивности (Павловић 2013: 150–151). Овакви примери АД интерпретирају се реченицама које се уводе везницима *кад/пошто/након што*. Уп. следеће примере:

Ѣа же Вєрєхєу Нєхтєнаков рєкшє, вєслєавь сє рєтє: тн оубо... (4/2–3); Рєждьшєу сє отрєчєтєу н нзлєзьшємєу на свєтє проплакавь рєтє: ... (8/19–20).

У значењу симултаности, забележили смо четири примера АД с АППт. (а), док је у значењу постериорности забележен само један пример (б) и то од негираног облика глагола:

а) Ѣа же слышавь Ялєксєн'дрь царстн н гнѣба испльннвь сє рєтє: нє бнтн томєу, царєу Фнланпє, а цнѣ жнвоє соуштєу. (16/21–23).

б) Нє дошьдьшєу же їємоу до града, вндѣ Дарїа лєжєштє, малє жнва, їєдєва днхєуштє, н хотєштє замѣннтн жнвєтє свєн сьдрѣтїю. (71/21–23).

2) Узрочно значење

У нашем корпусу, АД с АППт. у узрочном значењу забележен је у релативно малом броју примера (6,58%). Уп. следећи пример:

Онѣ же завнстнєу дїаволєю, оубы цнѣ, нспадє, заповѣдн божїє прѣстєупльшєу їємоу, нзє раїа нзьгнань бьстє. (89/6–8).

3) Условно значење

Условној интерпретацији погодновало је смештање корелативних радњи у сферу будућности, као и употреба конструкције АД унутар управног говора, што је био случај и код герунда. Уп. следећи пример:

Дє аштє мєнє, покнєсарє Ялєксєн'дрєва, оубнєшн, Ялєксєн'дрєу малєу ч'тєтєу нєнєсєшн, господннєу же мєємоу, на вьзнєсканнє мєє прншьдьшєу, гдє оубнєшн сє? (123/23–26).

2.2.2. Независни АД

Највећа иновација у функционисању АД свакако је појава независног АД, с обзиром на то да је његова примарна синтаксичка функција да исказује садржај зависне реченице. Чињеница да се оваквим АД не исказује секундарни реченични садржај сведочи о губљењу његове комуникативне функције¹¹, те остаје само стилска. Другим речима, у овим случајевима АД представља само стилски обележену алтернативу финитној реченици (Cohn 1995: 280). Случајеви АД у функцији независне реченице који су са главним реченичним предикатом повезани везником *и* представљају синтаксички архаизам (Грковић-Мејдор 2007: 182–183). У старословенском језику ово је још ретка појава, која ће тек у редакцијским језицима узети маха.

Појава везника/партикуле *и* је у читавом тексту уз конструкцију АД релативно честа, што је у вези са наративном природом текста. У нашем корпусу регистровано је 30 примера независног АД, 4 с АППз. и 26 с АППт. Прецизну статистику није лако утврдити, с обзиром на граничне случајеве (додатна 4 с АППт. и 4 с АППт.), који се могу интерпретирати и независном и временском реченицом.

2.2.2.1 Независни АД с АППз.

У 13,79% примера, конструкција АД с АППз. забележена је у функцији независне реченице. Забележени су примери када се везник *и* или везник *њ* налазе између АД и личног глаголског облика (а), као и пример у коме не постоји везник између АД и предиката, али нас интерпретација упућује на значење независне реченице. У овим реченицама АД се налази на месту просте реченице (б).

¹¹ Постоји још један начин тумачења комуникативне улоге (независног) АД. Д. Колинс (Collins 2011: 126) конструкцију АД дефинише као клаузу која садржи партиципску и номиналну компоненту у дативу и која се на нивоу дискурса понаша као средство за исказивање секундарне радње, при чему семантички однос између конструкције АД и дела текста на који се односи (а који може бити и већи од реченице) не мора бити нужно субординиран у синтаксичком смислу. Он појаву независног АД објашњава дискурсно условљеном, тј. АД схвата као средство којим се реченица семантички повезује са неким већим текстуалним целинама, пасусом или чак целим текстом (Collins 2011: 127).

а) Не хътенавъ же вѣти въ іегоуп'тѣ не догын, съ ратники бо вѣти се не може, [...] и въ Филлоупусть македонинскын дошѣдъ ннкомоу іего знаюштоу. (5/1–6); Ѡ снхъ же Ялексен'дръ насиднавъ се рече: не доидѣ продышленниель, о философе, нъ вышніаго промысла проузволаюштоу и дѣюштоу. (16/8–10).

б) Платоуштоу же чловѣкоу, гласъ іего .д. съни саншахоу. (85/22–23).

2.2.2.2. Независни АД с АППт.

У 34,21% примера, конструкција АД с АППт. забележена је у функцији независне реченице. Забележени су примери када се везник *и* налази између АД и личног глаголног облика (а), као и примери у којима не постоји везник између АД и предиката, у којима се АД налази на месту просте реченице (б).

а) Ялексен'ръ же сънь видѣвъ, и радостнь бнвъ вел'ми, и оусрьдно на кон идеше, и съ обою страну троубаль оударн'шнцѣ, и вонске оударнше се. (57/20–23).

б) Неправде же мнозѣ и оубѣнствоу и кръводѣствоу и клетвопрѣстоуп'леннѣ настав'шоу, сѣа Нрак'лине видѣвъ, іезыкъ нашѣствіе на зем'лю тоу рече. (82/18–21).

Велики број забележених примера АД с АППт. у значењу независне реченице у виду је формуле. Тако употребљене конструкције АД с АППт. понашају се као граница међу мањим тематским целинама (Цолић 2015: 28). Овако употребљен АД, дакле, служи као формула која означава крај једног, а почетак другог дела текста. Тако се 20х реализује модел са глаголом *быти* (а), а само у једном примеру и глагол *сътворити се* (б). Уп. примере:

а) семоу же снце бык'шоу, оухнштрнене Ялексен'дръ сътвори... (29/23–24).

б) семоу же снце сътворишоу се, ветьеръ приспе, [...] (29/10).

АД с АППт. у функцији независног предиката могао је да служи и за увођење директног говора. Уп. следећи пример:

Ведомоу же, и нѣкомоу рек'шоу іемоу: ... (137/18–19).

2.2.3. АН

У истим синтаксичким условима као и АД у старословенском, реализовао се, мада доста ретко, и апсолутни номинатив (Večerka 1996: 186). И у овом случају, између партиципа и главног предиката могао се наћи везник *и* (Večerka 1996: 185–186).

Реч је о конструкцији вернакуларно-општесловенског карактера (Веџерка 1961: 107) која се током историје српског језика губи (Грковић-Мејџор 2015). Како Ј. Грковић-Мејџор наводи (2015: 161–162), могућност да вршиоци герундске и предикатске радње не буду кореферентни, као и да се између предиката и герунда појави везник, показују да герунд није био синтаксички зависан од предиката, тј. указује на његов синтаксички самостални статус.

У нашем корпусу, регистровани смо 25 примера партиципа у облику номинатива у апсолутној употреби, 21 с АППт. и 4 с АППз. Ипак, примера са „правим” апсолутним номинативом, који садрже и номиналну и партиципску компоненту, и притом су обе у номинативу, врло је мало – свега 6 (24%), 5 с АППт. и 1 с АППз.¹² Поред „правог” апсолутног номинатива (а), забележили смо још два типа апсолутних конструкција које смо, такође, сврстали у ову групу: случајеве када је субјекат партиципа анонимизиран или када се односи на појам у дативу (у конструкцији с инфинитивом) (б), и случајеве када је субјекат партиципа у једнини, а субјекат главног предиката у множини, при чему је субјекат партиципа укључен у субјекат главног предиката (в). Последњи вид употребе АН се може тумачити и као огрешење о норму књижевног језика или као нестилизована, разговорна форма, која настаје тако што се прво исказе герундска радња без перципирања краја реченице због чега долази до некореферентности субјеката герунда и главне предикације. Уп. неке од следећих примера:

а) И семоу снѣ бывъшоу, часъ же рождѣнія приспѣвъши присѣпиль Нехтенавъ и царцицѣ рече: подрѣжи себе, о царнице... (8/10–12).

б) Стари же чловѣци покон трѣбоуютъ, младци же царемъ воievати подобаеть, iако да въ младости потруднѣше се, на старост покон обрѣштоутъ. (20/19–20).

в) И се рекъ, Кан'дав'лоуць и Алексен'дръ Ян'тѣоу поклонише се, и Алексен'дръ Кан'дав'лнiа за роукоу възьмъ, на Левагрнда цара погоше. (113/10–12).

АН се јављао у *временском* (а) и *узрочном* (б) значењу. Уп. неке од следећих примера:

а) Финипоу же снѣ възвестнѣвъ, не поушташе Финипъ глаголе: (15/7–8); ...рече семоу: не подоба на царскоу столѣ сѣде тако творити. (66/2–3).

¹² У те примере рачунали смо и примере конструкције АН која је везником и повезана са реченичним предикатом.

б) Индјане же се слишак'ше, страхъ обыетъ нхъ з'бло великѣ. (101/ 20–21)¹³; Да снѣ намѣ невѣр'но дннѣтъ се, тебе толнко моудра знаюште. (107/23–24).

Слично АД и герунду, и АН с АППт. увек је заузимао препозицију, а с АППз. постпозицију у односу на главни глагол.

3. Резултати синтаксичко-семантичке анализе у два преписа истог текста: упоредни приказ

Након синтаксичко-семантичке анализе, резултате анализе представимо квантитативно, приказујући проценте заступљености анализираних језичких средстава.

Из приложене табеле можемо закључити да у тексту доминирају партиципи с АППт. (79,91%). Најзаступљенија била је функција герунда (72,69%), потом функција предикативног герунда (12,64%) и тек на трећем месту нашла се конструкција АД (7,56% + 4,28%). Употреба АН забележена је у незнатном проценту (2,82%).

Анализа заступљености књишких, вернакуларних и оних средстава која су заједничка књижевном језику и вернакулару показује да у *Рукопису А Српске Александриде* преовлађују управо ова последња средства (72,69%). Следећа по заступљености су вернакуларна средства (15,46%), док су најмање заступљена књишка средства (11,84%).

Кршење књижевнојезичке норме забележено је како при реализацији књишких, тако и при реализацији општесловенских употреба партиципа. У оквиру књишких употреба партиципа, забележене су укупно 24 конструкције АД (22,86%) које се јављају у таутосубјекатској конструкцији, чиме се нарушава правило о неидентичности субјеката. У 36,19% случајева (рачунајући и граничне случајеве), уз конструкцију АД јављао се координирани везник, док се субординирани везник јавио у свега 2 случаја (1,9%), и тада је служио за прецизирање значења.

¹³ У овом примеру могућа је и временска интерпретација.

Табела 1: Заступљеност анализираних језичких средстава

Употреба герунда, предикативног герунда, АД, независног АД и АН			
	АППз.	АППт.	УКУПНО
герунд у адвербијалној употреби	15,46%	57,22%	72,69%
предикативни герунд	0,9%	11,74%	12,64%
АД у адвербијалној употреби	2,37%	5,19%	7,56%
независни АД	0,9%	3,39%	4,28%
апсолутни номинатив	0,45%	2,37%	2,82%
УКУПНО	20,08%	79,91%	100%

У оквиру општесловенских употреба партиципа, бележимо 112 примера партиципа у функцији герунда (14,82%) који је са финитним глаголом спојен везником *и* (герунд у предикативној функцији), а то се сматра архаичном цртом која је имала упориште у вернакулару. У чак 36,19% случајева АД, забележили смо конструкцију АД у функцији независне реченице, што представља највећу иновацију у употреби АД. Везник *и* се јављао и у конструкцијама с АН, и то у 24% случајева употребе ове конструкције. Наведене иновације у функционисању партиципа, будући да се јављају у немалом броју случајева и да имају упориште у вернакулару, упућују на снижавање стила српскословенског језика.

У чешћем бирању партиципа у функцији герунда и предикативног герунда, употребама које имају упориште у вернакуларној бази¹⁴, огледа се тежња преписивача да језички приближи књижевно дело публици, што се сматра одликом нижег (средњег) стила српскословенског језика. С обзиром на то да ће се герунд у највећем проценту јављати и у делима писаним вишим стилем српскословенског, праву потврду тога да је анализирани текст написан српскословенским језиком нижег стила представља чињеница да су у

¹⁴ Герунд представља неутрално средство у стилском погледу (будући да се јавља и у књижевном језику и у вернакулару), а предикативни герунд има вернакуларно порекло, мада продира и у књижевни језик.

анализираном тексту забележена и одступања од књижевнојезичке норме на формалном и функционалном плану приликом употребе партиципа у функцији герунда и у оквиру књишке конструкције АД, као и сама појава АН, који представља вернакуларно средство општесловенског карактера.

У наставку је дат табеларни приказ односа анализираних средстава поређених са прилагођеним резултатима анализе активних партиципа у критичком издању *Српске Александриде*, делу писаном српскословенским језиком нижег стила, до којих је дошла М. Курешевић (2014).

Примећујемо да се у оба преписа у највећем постотку јављају партиципи у функцији герунда. То не чуди будући да тај проценат зависи од наративности текста (Курешевић 2014: 62). Ипак, доминантна употреба герунда, као средства које има упориште у вернакулару, за исказивање адвербијалних значења, у односу на АД, који је типично књишко средство, говори о томе да је преводилац чешће посетио за овим средством како би дело приближио адресату, који није морао познавати српскословенски језик високог стила.

Табела 2: Однос анализираних средстава и прилагођених резултата анализе активних партиципа у критичком издању *Српске Александриде*

	<i>Рукопис А</i>	Критичко издање <i>Српске Александриде</i>	<i>Рукопис А</i>	Критичко издање <i>Српске Александриде</i>
	АППз.		АППт.	
герунд	76,97%	65,61%	71,61%	81,27%
предикативни герунд	4,49%	5,91%	14,69%	4,13%
АД у адвербијалној употреби	11,8%	18,35%	6,5%	6,54%
независни АД	4,49%	10,12%	4,24%	8,09%
АН	2,25%	-	2,97%	-

Поредећи резултате анализираног дела са резултатима у критичком издању *Српске Александриде*, делу писаном нижим стилем српскословенског, запажамо следеће. У нашем корпусу смо забележили 3,56х фреквентнију употребу АППт. у функцији предикативног герунда у односу на критичко издање *Српске Александриде*, док су вредности АППз. у функцији предикативног герунда у

овим делима приближне. Конструкција АД с АППз. и АППт. у обе функције (адвербијалној и функцији независне реченице) мање је заступљена у проучаваном делу у односу на критичко издање *Српске Александриде*. У критичком издању *Српске Александриде* скоро доследно (није исказано процентима) поштована је књижевнојезичка норма приликом употребе АППт. у функцији герунда, а доследно када је у питању АППз. у овој функцији, док у проучаваном делу бележимо одступања од књижевнојезичке нормe у 2,02% случаја када су у питању партиципи у функцији герунда. Потом, проценат случајева у којима је у критичком издању у оквиру конструкције АД употребљен партицип у номинативу је 4,14%, што је 2,18x већи проценат у односу број примера у којима се партиципска компонента јавља у номинативу у *Рукопису А Српске Александриде* (1,9%). Одступање од правила о неједнакости субјеката АД и главног реченичног предиката у нашем тексту забележили смо у 22,86% случајева, док је у критичком издању тај проценат 17,93%. За разлику од критичког издања, у анализираном тексту забележени су примери употребе апсолутног номинатива. Употреба хипотактичких везника уз конструкцију АД у нашем корпусу забележена је у два случаја (1,9%), док је у критичком издању забележен само 1 овакав случај (0,68%). АД у функцији независне реченице забележен је у оба текста у сличном проценту: у 36,19% случајева у нашем корпусу, док је иста употреба у критичком издању *Српске Александриде* забележена у 48,53% случајева.

4. Закључак

Резултати анализе генерално потврђују да се између *Рукописа А* и критичког текста *Српске Александриде* на пољу употребе адвербијално употребљених партиципа не може успоставити велика разлика. Минималне разлике би се могле образложити индивидуалним одликама стила преписивача и одразом њиховог нивоа познавања књижевног језика. У прилог овој тврдњи иде и тежња ка сужавању броја значења која су герунди, АД и АН у адвербијалној употреби, могли да исказују, што се огледа у доминантној употреби ових партиципа у временском и узрочном значењу. С обзиром на све изнете податке, можемо са сигурношћу тврдити да је анализирани текст писан српскословенским језиком нижег стила.

ИЗВОР

Новаковић, Стојан (1878). Приповетка о Александру Великом у старој српској књижевности. *Гласник Српског ученог друштва*. 9/2.

ЛИТЕРАТУРА

- Бајић, Весна (2017). Хипотактичке структуре за исказивање темпоралних односа у делу Стефанит и Ихнилат: филолошка и функционалностилска анализа. *Прилози проучавању језика*. Филозофски факултет у Новом Саду, Одсек за српски језик и лингвистику. 48: 3–30.
- Грковић-Мејдор, Јасмина (2007). *Списи из историјске лингвистике*. Сремски Карловци – Нови Сад: Издавачка књижарница Зорана Стојановића.
- Грковић-Мејдор, Јасмина (2015). О једној архаичној црти Вуковог језика: апсолутни номинатив. У: *Научни скупови – Вук Стефановић Караџић (1787–1864–2014)* (ур. Н. Милошевић-Ђорђевић). Београд: САНУ. CLVI: 159–168.
- Ђорђевић, Петар (1975). *Старословенски језик*. Нови Сад: Матица српска.
- Јерковић, Вера (1983). *Српска Александрида. Академијин рукопис (бр. 352). Палеографска, ортографска и језичка истраживања*. Београд: Српска академија наука и уметности, Одељење језика и књижевности.
- Курешевић, Марина (2006). Апсолутни датив у српској средњовековној писмености. *Зборник Матице српске за филологију и лингвистику*. 49/1: 35–112.
- Курешевић, Марина (2007). О једној редакцијској иновацији у конструкцији апсолутног датива. *Научни састанак слависта у Вукове дане*. 36/1: 245–255.
- Курешевић, Марина (2014). *Хипотактичке структуре у Српској Александриди: функционалностилски аспекти*. Нови Сад: Филозофски факултет. 9–63.
- Курешевић, Марина (2018). Активни партиципи у средњем стилу српске средњовековне писмености: могућ правац развоја српског књижевног језика. У: *Српска славистика: колективна монографија (радови српске делегације на XVI међународном конгресу слависта)* (ур. Рајна Драгићевић и Вељко Брборић). Београд: Савез славистичких друштава Србије. Том I, Језик: 173–189.
- Павловић, Драгољуб (1986). Роман у старој српској књижевности. У: *Роман о Троји, Роман о Александру Великом*. (прир. Радмила Маринковић). Београд: Просвета – Српска књижевна задруга.
- Павловић, Слободан (2013). *Узроци и механизми синтаксичких промена у српском језику*. Сремски Карловци – Нови Сад: Издавачка књижарница Зорана Стојановића.
- Толстој, Никита И. (2004). Однос старог српског књишког (писаног) језика према старом словенском језику. У: *Студије и чланци из историје српског књижевног језика*. Београд – Нови Сад: Завод за уџбенике и наставна средства – Вукова задужбина – Матица српска. 148–156.

Цолић, Александра (2015). Апсолутни датив у Житију краља Милутина од архиепископа Данила II. *Прилози проучавању језика*. Филозофски факултет у Новом Саду, Одсек за српски језик и лингвистику. 46: 17–56.

*

Brozović, Dalibor i Pavle Ivić (1988). *Jezik srpskohrvatski/hrvatskosrpski, hrvatski ili srpski*. Zagreb: Jugoslavenski grafički zavod „Miroslav Krleža”.

Collins, Daniel E. (2004). Distance, Subjecthood, and the Early Slavic Dative Absolute. *Scando Slavic*. 50: 165–181.

Collins, Daniel E. (2011). The Pragmatics of „Unruly“ Dative Absolutes in Early Slavic. *Indo-European syntax and pragmatics: contrastive approaches*. 3/3: 103–130.

Corin, Andrew R. (1995). The Dative Absolute in Old Slavonic and Old East Slavonic. *Die Welt der Slaven*. XL/2: 251–284.

Ivić, Milka (1995). *Lingvistički ogledi*. Beograd: Prosveta.

Večerka, Radoslav (1961). *Syntax aktivních participií v staroslověnině*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.

Večerka, Radoslav (1996). *Altkirchenslavische (altbulgarische) Syntax, III: Die Satztypen: Der einfache Satz*. Freiburg: Weiher Verlag.

Sanja Petrović

SINTACTIC AND SEMANTIC ANALYSIS OF THE ACTIVE PARTICIPLES IN THE ADVERBIAL USE IN THE MANUSCRIPT A OF THE SERBIAN ALEXANDER ROMANCE (15TH CENTURY)

Summary

The subject of this paper is the analysis of active participles (in uses where their verbal properties are predominant) from syntactic perspective. The research was conducted at the text *The Serbian Alexander romance* (*Српска Александрида*), specifically at the transcript from the second half of the 15th century, which is called in science *The Manuscript A*, the issue was edited by Stojan Novakovic in 1878.

At the syntactic-semantic level participles were presented in their fundamental, adverbial function and then the deviations of the canonic use were presented afterwards. With the aim of more accurate determination of the style of the studied piece, the obtained results were compared to the results of the participle analysis in the critical issue of *The Serbian Alexander romance* whose basis contains the

transcript from the second half of the 16th century (written in Serbian Church Slavonic language of the lower style).

К е у w o r d s : Serbian Church Slavonic, syntax, active participles, *Manuscript A*, *Serbian Alexander romance*, Stojan Novakovic.

Мср Сања Петровић

Нови Сад

Србија

Имејл: *sanja.lj.petrovic@gmail.com*